

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบูรี เขต 1 ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานได้นำเสนอเป็นขั้นตอนดังนี้

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบูรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบูรี เขต 1 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน

สมมติฐานในการวิจัย

สภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบูรี เขต 1 แตกต่างกันเมื่อจำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยทางการศึกษาซึ่งมีขั้นตอนกล่าวโดยสรุป ดังนี้

1. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบูรี เขต 1 ปีการศึกษา 2551จำนวน 180 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลแต่ละโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 2 คน นักเรียนจำนวน 5 คน และผู้ปกครองจำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 1,800 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากประชากรมีจำนวนแน่นอน (finite population) ผู้วิจัยจึงใช้สูตรของ ยามาเน่ (Yamane) ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (บุญธรรม กิจบริดาบริสุทธิ์, 2540, หน้า 71) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 327คน และดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 87) โดยแบ่งตามสัดส่วนของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 ใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 327 คน มาคำนวณหาสัดส่วนของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง

2.2 ใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง มาคำนวณหาขนาดความพอดี จากโรงเรียนทั้ง 4 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 73 ข้อ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ของลิคเคิร์ท (Likert) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ จำนวน 43 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ของลิคเคิร์ท (Likert) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ

ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปดำเนินการทดลองใช้ (try out) กับบุคคลในโรงเรียนดงตาลวิทยา โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ประกอบด้วยผู้อำนวยการ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง จำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.98 แล้วจึงนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบุคคลในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 เพื่อเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จำนวน 327 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และ หาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี เขต 1 ใน 5 ด้าน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี เขต 1 ใน 5 ด้าน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบ เปรียบเทียบโดยการทดสอบที (t-test) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกสถานภาพ เป็น 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกสถานภาพตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60 เป็นเพศชายจำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 ตำแหน่งผู้อำนวยการ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 10.09 ครู จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 19.88 นักเรียน จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 50.15 และผู้ปกครอง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 19.88 วุฒิทางการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20 ระดับปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 24.20 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 11.60 ประสบการณ์ในการทำงาน น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14 ประสบการณ์ 10-15 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.08 และประสบการณ์มากกว่า 15 ปีขึ้นไป จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 88.78 โรงเรียน ขนาดเล็กจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 33.64 ขนาดกลาง 110 คน คิดเป็นร้อยละ 33.64 ขนาดใหญ่จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 23.55 และขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 9.17

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธโดยภาพรวม 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ย

สูงสุดคือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ด้านการบริหารจัดการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านกายภาพ โดยภาพรวมพบว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน สำหรับนักเรียน และครูสักการบูชาได้อย่างเหมาะสม รองลงมาคือ มีการควบคุมดูแลโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติดอบายมุขสิ่งมอมเมา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ จัดให้มีพระพุทธรูปประจำทุกห้องเรียนอย่างเหมาะสม

1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยภาพรวม พบว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียน บ้าน วัดและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี รองลงมาคือจัดไหว้พระสวดมนต์ประจำสัปดาห์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ผูกอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวม พบว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตากรุณา ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ รองลงมาคือจัดการเรียนการสอน เน้นให้นักเรียน ภูมิใจในกรทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา สอดแทรกในการเรียนรู้ในและนอกห้องเรียนเป็นประจำ

1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวม พบว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธาและความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)อย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ครูได้รับการพัฒนาให้เข้าใจหลักการและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

1.5 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม พบว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือจัดระบบการบริหารภายในโรงเรียนให้เป็นระบบที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสม รองลงมาคือโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย ให้มีความเข้าใจหลักการและวิธีการดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและเผยแพร่ผลการดำเนินงานอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ มีการนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

1. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกายภาพ รองลงมาคือด้านการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือด้านการบริหารจัดการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านกายภาพ โดยภาพรวม พบว่า ปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาพแวดล้อมของชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด รองลงมาคือความพอเพียงของอาคารสถานที่ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ การส่งเสริมนักเรียนให้ดูแลอาคารสถานที่

1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยภาพรวม พบว่า ปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตรเพื่อฝึกฝนอบรมให้เกิดการ กิณ อยู่ ดู ฟัง เป็น ตามหลัก ไตรสิกขา รองลงมาคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี

1.3 ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวม พบว่า ปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รองลงมาคือ การประสานความร่วมมือกับวัด คณะสงฆ์ ในการจัดการเรียนรู้ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและสาระอื่นๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวม พบว่า ปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์อย่างถูกต้อง รองลงมาคือ การส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ การนิมนต์พระสงฆ์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญ

1.5 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม พบว่า ปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารและคณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน รองลงมาคือ ประสิทธิภาพของการจัดทำข้อมูลสารสนเทศในการบริหารและการจัดการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียน

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบ ปราชญ์ผลดังนี้

1. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1

1.1 สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้าน และรายด้าน จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน

1.2 สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้านและรายด้าน จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้านและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่แตกต่างกันได้แก่ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ

1.2.1 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่าผู้อำนวยการมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธแตกต่างจากครูและผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2.2 ด้านการเรียนการสอน พบว่าผู้อำนวยการมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธแตกต่างจากครู นักเรียน และผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2.3 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่าผู้อำนวยการมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธแตกต่างจากครูและผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2.4 ด้านการบริหารจัดการ พบว่าผู้อำนวยการมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธแตกต่างจากครู นักเรียน และผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้านและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการเรียนการสอน ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้ที่มีวุฒิสองกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4 สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้านและรายด้าน จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าขนาดโรงเรียนที่ต่างกันมีสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ โดยรวม 5 ด้าน และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.1 ด้านกายภาพ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง มีสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง มีสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.3 ด้านการเรียนการสอน พบว่าโรงเรียนขนาดเล็ก มีสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และโรงเรียนขนาดกลางมีสภาพการดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง มีสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.5 ด้านการบริหารจัดการ พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง มีสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1

2.1 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้านจำแนกตามเพศ พบว่าผู้ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็น โดยภาพรวม และด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ และด้านบริหารจัดการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้าน จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ผู้อำนวยการมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม 5 ด้าน จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยภาพรวม และรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.1 ด้านกายภาพ โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.3 ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่าง โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.5 ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และ 5) ด้านการบริหารจัดการ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

1.1 ด้านกายภาพ โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรก ได้แก่ จัดพระพุทธรูปประจำโรงเรียนสำหรับนักเรียนและครูสักการะบูชาได้อย่างเหมาะสม และมีการควบคุมดูแลโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ จัดให้มีพระพุทธรูปประจำทุกห้องเรียนอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูวิเวก สุตาคม จันทร์สมมิตร (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 3 พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดพระพุทธรูปประจำโรงเรียนสำหรับนักเรียนและครูสักการะบูชา มีการปฏิบัติมาก ทั้งนี้นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 10, 27) กำหนดให้สถานศึกษาจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่น เหมาะสม ที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบ ส่งเสริมปัญญา เช่น รมควัน มีป้าย

นิเทศ ป้ายคุณธรรม และมีพระพุทธรูปทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูป เพื่อให้นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ สอดคล้องกับคำกล่าวของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2549, หน้า 5) ได้กล่าวถึงขอบข่ายด้านกายภาพไว้ดังนี้ 1) จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม 2) มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรม จริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน 3) สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ และ 4) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด และยังคงสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของวินัย ดิสงส์ (2551, กรกฎาคม 2) ได้กล่าวถึงขอบข่ายด้านกายภาพ คือ สิ่งที่โรงเรียนกำหนดกรอบการปฏิบัติทางด้านอาคารสถานที่ บริเวณสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เรียกว่าสถานที่ดี 3 ด้าน 1) ลานธรรมดี คือ สะอาด มีคตินิยม พุทธศาสนสุภาษิต พระพุทธรูป 2) ห้องพระพุทธรูป ดี คือ มีลักษณะ สะอาด สงบ มีพื้นที่ในการปฏิบัติธรรม และปฏิบัติกิจกรรมมากพอ มีสิ่งของที่จำเป็นวางอย่างมีระเบียบ และ 3) มุมธรรมะ มุมหนังสือ ปลูกต้นไม้ จัดพุทธศาสนิกคติดัดต้นไม้

1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตโดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับ ได้แก่ โรงเรียน บ้าน วัดและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี และจัดไหว้พระสวดมนต์ประจำสัปดาห์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ผูกอบรมให้เกิดการกิน อยู่ คู่ ฟังเป็น ตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธทุกโรงเรียนได้จัดการบริหารงานโดยยึดระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 56-60) ว่าโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย บ้าน วัด และชุมชน ที่มีความเป็นกัลยาณมิตร เกื้อกูลร่วมมือกันในการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาชุมชนตามวิถีแห่งพุทธธรรม สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชนดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนเข้าพรรษา การทอดกฐิน การทอดผ้าป่าสามัคคี กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ และสอดคล้องกับรายงานการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดขุนสงฆ์ จังหวัดสิงห์บุรี ของกิตติ วงษ์แหวน (2550, หน้า 20-22) ที่รายงานว่าแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่กับการพัฒนาทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม สนับสนุนให้โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพุทธศาสนา โรงเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด กิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ และยังคงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมคิด โพธิ์จุมพล (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองมือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน หนึ่งในหลายด้านนั้น คือส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา ร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับ

ข้อเสนอแนะของพระเมธีปริยัติโยดม (2546, หน้า 24-27) และกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 10) ได้เสนอแนะการพัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธว่า ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะ 1 ใน 4 ลักษณะนั้น คือ กิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ ควรมีกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ) นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 19-20) ยังได้กำหนดแนวทางให้สถานศึกษาจัดสภาพในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น มี วัฒนธรรมแสวงหาปัญญา ส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม 4 ประการ สอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2549, หน้า 5) ที่ให้ความหมายด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ว่าหมายถึง สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิต หรือ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะเพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต และจากการให้สัมภาษณ์ของ วินัย ดิสงส์ (2551, กรกฎาคม 2) และวิสันต์ อ่อนมิตร (2551, กรกฎาคม 3) สรุปได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธต้องเน้นวิถีชีวิตประจำวันแบบชาวพุทธมีการปลูกฝัง วัฒนธรรมของการดำรงชีวิต การกิน การอยู่ การดู การฟัง ด้วยความมีสติสัมปชัญญะ เพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติที่เหมาะสม ตามหลักไตรสิกขา

1.3 ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรก ได้แก่จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตากรุณา ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ และจัดการเรียนการสอน เน้นให้นักเรียน ภูมิใจในการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ จัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญา สอดแทรกในการเรียนรู้ในและนอกห้องเรียนเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2549, หน้า 6) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือ ศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับ ณัฐวุฒิ อรุณพานิช (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำงานวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยเพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรมในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือ ศาสนาสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา ได้บูรณาการพุทธธรรมโดยเน้นหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและหลักสูตรแกนกลาง นอกจากนี้ตามแนวคิดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1(2549, หน้า 6) ที่ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธา และความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)อย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมบุคลากร และนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ครูได้รับการพัฒนาให้เข้าใจหลักการและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 12) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2549, หน้า 6) ที่ได้กำหนดให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น และส่งเสริมยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2547, หน้า 85-86) กล่าวไว้ว่าเมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธ และได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลง และประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมา และมีคุณค่า เช่น นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจน จะเป็นที่ยินชอบและชื่นชมของผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ และครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียนเป็นแบบอย่างต่อสังคม

1.5 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่ จิตระบบการบริหารภายในโรงเรียนให้เป็นระบบที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสม และโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายให้มีความเข้าใจหลักการและวิธีการดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและเผยแพร่ผลการดำเนินงานอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับจรัลเพชรดี (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมพร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมพร เขต 2 ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของกระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 23) ที่ระบุแนวทางให้จัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยมีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษา พร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและพัฒนาชีวิตและสังคมควบคู่กันไป และยังสอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2549, หน้า 7) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารจัดการไว้ดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญาพันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ 2) แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บรร) มีส่วนร่วม 3) ปลุกฝังศรัทธา สร้างเสริม

ปัญหาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง 4) ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน 5) มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง และ6) มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะ อย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

2.1 ด้านกายภาพ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่ สภาพแวดล้อมของชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับ อบายมุขและสิ่งเสพติด และความพอเพียงของอาคารสถานที่ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ การส่งเสริมนักเรียนให้ดูแลอาคารสถานที่ สอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับฉันทภูษิตต์ ศรีสันต์ (2548, หน้า 107-108) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาค ตะวันออก กล่าวว่า ความไม่พอเพียงของอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้ ดูแลอาคารสถานที่มีน้อยไป และยังสอดคล้องกับธนุศล โกมลสิงห์ (2550, หน้า 67-68) ได้วิจัย เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบปัญหา รอบบริเวณโรงเรียนยังมีแหล่งอบายมุขที่ยั่วยุนักเรียนจนไม่สามารถปฏิบัติตน ได้ตามหลักการพัฒนากาย ศิล สมาธิและปัญญา เช่นกัน จากปัญหาดังกล่าวพระธรรมกิตติวงศ์ แห่งวัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร (ข่าวปฏิรูปการศึกษา สกศ., 2552, มกราคม 10) ได้กล่าวว่าเยาวชน มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายต่างกัน กล่าวคือ ต้องใช้ปัญหาเป็นตัวตั้ง จากนั้นให้ คิดว่าจะเอาธรรมะข้อไหนมาสอน เช่น ปัญหาเรื่องเด็กไม่มีความรับผิดชอบ ไม่อ่อนน้อมต่อม ตคน ขาดความมีระเบียบวินัย เราก็เอาธรรมะในข้อนั้นๆ เข้าไปสอน

2.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตรเพื่อฝึกฝนอบรม ให้เกิดการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ตามหลักไตรสิกขา และการได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมทางพุทธ ศาสนา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือการจัดกิจกรรมส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของฉันทภูษิตต์ ศรีสันต์ (2548, หน้า 107-108) ได้ศึกษาปัญหาและ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก พบปัญหาด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง คือ ส่งเสริมการจัดเข้าค่ายพุทธบุตรเพื่อฝึกฝนอบรมให้เกิด การกิน อยู่ ดู ฟังเป็นตามหลักไตรสิกขา และการได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรม ทาง พระพุทธศาสนา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทภูษิตต์ อรุณพานิช (2548, หน้า 86-88) ได้ศึกษา การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบปัญหา การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ ไม่หลากหลาย ฉะนั้นเพื่อลดปัญหาดังกล่าว พระเมธี ปริยัติโยดม (2546, หน้า 24-27) ได้เสนอแนะการพัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธว่าไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร 2) กิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ 3) กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ4) กิจกรรมพิเศษอื่นๆ

2.3 ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่การจัดหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการประสานความร่วมมือกับวัด คณะสงฆ์ ในการจัดการเรียนรู้ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและสาระอื่นๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จากปัญหาที่พบดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐฉล โภมลสิงห์ (2550, หน้า 67-68) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบปัญหาหลักสูตรสถานศึกษามีการบูรณาการพุทธธรรมเข้าไปไม่ครบถ้วน 8 สาระ กลุ่มสาระมีเพียงการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาที่นักเรียนพึงมีเท่านั้น และโรงเรียนบ้านวัดมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันน้อยโรงเรียน ยังไม่เป็นศูนย์กลางด้านวิชาการวิชาชีพ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 38) ได้เสนอแนะการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ไว้ว่า ให้บูรณาการพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง และประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชนในการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องมีการบูรณาการพุทธธรรมทุกด้าน เพื่อปลูกฝังค่านิยมเจตคติที่ดีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการพัฒนาไตรสิกขา จัดอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรง สะอาด ไม่ชำรุดทรุดโทรม บริเวณโรงเรียน ห้องเรียนและสภาพแวดล้อม ร่มรื่นสวยงาม มีธรรมชาติที่ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาตนเองโดยเลือกทำกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระ

2.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่ การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์อย่างถูกต้อง และการส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ การนิมนต์พระสงฆ์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญสอดคล้องกับพระธรรมกิตติวงศ์ แห่งวัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร (ข่าวปฏิรูปการศึกษา สกศ., 2552, มกราคม 10) ให้ข้อมูลถึงปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่สำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องเร่งพิจารณาว่า เรื่องใหญ่ที่สุดก็คือ ครูพระที่จะเข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งโรงเรียนวิถีพุทธและโรงเรียนทั่วไปที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้น ปัจจุบันต้องอาศัยครูที่ทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอยู่แล้วเป็นหลัก ส่วนครูพระทำได้แค่การช่วยสอนเสริมเท่านั้น นอกจากนี้พระมหาพงศ์นรินทร์ จิตรวิไส วัดสุทัศน์เทพวรารามฯ ยังกล่าวว่า ด้านแรกของโรงเรียนวิถีพุทธคือทำอย่างไรให้ครูกับผู้บริหารเกิดความศรัทธา เกิดฉันทะที่จะลงมือทำ ฉันทะก็แปลว่าไม่เจตาคดี เพราะหากครูและผู้บริหารเกิดศรัทธาเกิดฉันทะที่จะลงมือแล้ว เขาก็จะหาวิธีการสอนให้แก่เด็กเอง เช่น จะนิมนต์พระมาสอนในห้องเรียน หรือสอนนอกห้องเรียน หรือจะพาไปเรียนตามที่ต่างๆ หรือไปเข้าค่ายที่วัด หรือจะจัดค่ายธรรมะที่โรงเรียนก็ได้

2.5 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมและทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรกได้แก่ ผู้บริหารและคณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน และประสิทธิภาพของการจัดทำข้อมูลสารสนเทศในการบริหารและการจัดการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐวุฒิ อรุณพานิช (2548, หน้า 86-88) ได้ศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบปัญหาด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง คือการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญโรงเรียนหรือแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนระบุแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไม่ชัดเจน และการเผยแพร่และรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธให้ผู้เกี่ยวข้องทราบยังขาดการเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐภูเกศ ศรีสันต์ (2548, หน้า 107-108) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบปัญหาด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง คือ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ในการบริหารและการจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับองค์กรทุกระดับ และการจัดทำระบบสารสนเทศ มีความเป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการบริหารงานโรงเรียน สำหรับผลงานวิจัยของ ณัฐฉล โกมลสิงห์ (2550, หน้า 67-68) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 พบปัญหาโรงเรียน บ้าน วัด มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันน้อย โรงเรียนยังไม่เป็นศูนย์กลางด้านวิชาการวิชาชีพ เช่นกัน

3. การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน

3.1 เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบ จากสภาพการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน พบว่าผู้ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และผู้ที่มีวุฒิการศึกษต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการเรียนการสอน ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนขนาดโรงเรียนที่ต่างกันมีสภาพการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยถึงความแตกต่างจำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบดังกล่าวนี้ สาเหตุที่สถานภาพเพศ และวุฒิการศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จะต้องดำเนินการบริหารจัดการตามแนวทางที่ถูกกำหนดไว้โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 12) ที่กำหนดว่าบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนควรสร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการ และวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครู และผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธ ด้วยเหตุนี้ถึงแม้ว่าจะมีเพศและวุฒิการศึกษต่างกันก็ตามจะมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริรักษ์ สนใจ (2549, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการดำเนินการจัดสภาพ

ของสถานศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดจันทบุรี พบว่าผู้บริหารและครูเพศชายเพศหญิง ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน สำหรับผลงานวิจัยของจรัสเพชรดี (2550, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุขมพร เขต 2 ได้เปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอน พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต และด้านการเรียนการสอนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนบุญยิ่ง เชื้อนิล (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า โรงเรียนขนาดต่างกันมีสภาพการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนแตกต่างกัน เช่นกัน

3.2 เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบ จากปัญหาการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน พบว่า ผู้ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลงานวิจัยที่ปรากฏผลดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูวิเวกสุตาคม จันทร์สมมิตร (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุวาชูราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าทั้งผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความเห็นตรงกันว่าปัญหาในระดับน้อยถึงน้อยที่สุดทุกรายการ และสอดคล้องกับ ณีฎฐกิจดต์ ศรีสันต์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งโดยรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน เช่นกัน ส่วนผลงานวิจัยของบุญยิ่ง เชื้อนิล (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดต่างกันมีปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน แต่รายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 19-20) ได้กำหนดแนวทางให้สถานศึกษาจัดสภาพในทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ สถานศึกษาต้องวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธตามความเหมาะสมกับบริบทงาน ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียด รูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้

รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรม วิธีชีวิตประจำวันในภาพรวม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา ก็เป็นไปได้ จากลักษณะรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธตามรายละเอียดข้างต้นของกระทรวงศึกษา จึงทำให้ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งที่ขนาดต่างกันมีปัญหาการทำงานที่แตกต่างกันไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. ควรสร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดศรัทธาและร่วมมือกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างสม่ำเสมอ
2. จัดทำแผนปฏิบัติการ/โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว
3. กำหนดผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการที่เน้นวิถีพุทธ โดยพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน
4. ประสานความร่วมมือกับวัด คณะสงฆ์ และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนววิถีพุทธ
5. จัดระบบการนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานให้เป็นระบบและต่อเนื่อง

และโดยภาพรวมปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านกายภาพและด้านการเรียนการสอนมีปัญหาการดำเนินงานสูงกว่าด้านอื่น ๆ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. ควรกำหนดนโยบายและแผนในการจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพและควรกำหนดบทบาทหน้าที่ครูตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธให้ชัดเจน
2. ควรมีการสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ และพัฒนาครูให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ
3. ควรมีการประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานด้านกายภาพและด้านการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 มีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธกับโรงเรียนในระบบทั่วไป